

Izglītība un prasmes

LATVIJAS IZGLĪTĪBAS UN PRASMJU APGUVES SISTĒMAS STIPRINĀŠANA

- ▶ Lai Latvijas ekonomika varētu pārorientēties uz augstākas pievienotās vērtības darbībām, Latvijai ir jārisina prasmju trūkuma un neatbilstības problēmas.
- ▶ Šajā ziņā ir ļoti svarīgi uzlabot kvalitatīvas formālās izglītības pieejamību, paplašināt pieaugušo izglītības iespējas un pilnveidot inovācijas spējas.
- ▶ Ir nepieciešama saskaņota rīcība, lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas visiem skolēniem un studentiem visā izglītības ciklā, tostarp, piešķirot lielākas un mērķorientētas dotācijas studentiem ar zemiem ienākumiem profesionālās un augstākās izglītības līmenī.
- ▶ Plānotā saskaņotas novērtēšanas un pārbaudes sistēmas izstrāde ar mērķi uzraudzīt progresu izglītības kvalitātes un vienlīdzības jomā arī ir svarīgs solis.

Kas ir galvenā problēma?

Prasmju trūkums un neatbilstība var kavēt Latvijas centienus uzlabot ekonomikas efektivitāti un pārorientēties uz augstākas pievienotās vērtības darbībām. 2014. gadā vairāk nekā trešdaļa (36 %) pieaugušo darba ņēmēju ziņoja, ka darbā pieņemšanas brīdī viņu prasmes ir bijušas zemākas nekā bijis nepieciešams attiecīgajam amatam. Tas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES dalībvalstīs, kuru pārsniedz tikai abas pārējās Baltijas valstis. Darba ņēmējiem ar zemu izglītības līmeni ir īpaši liels prasmju trūkums (skatīt attēlu).

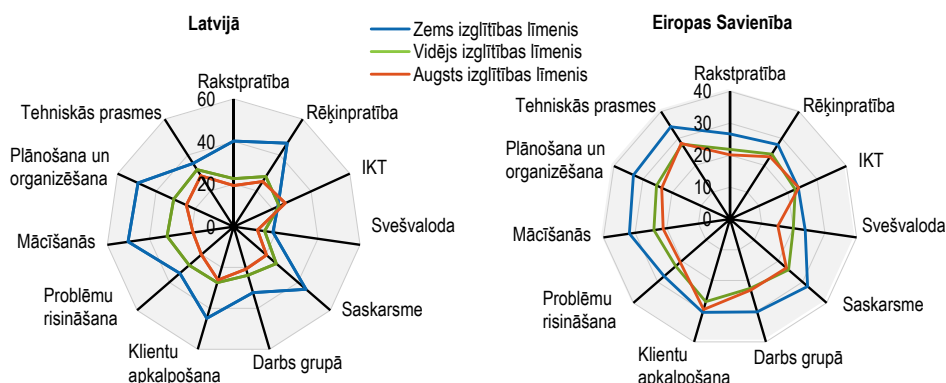
Turklāt jaunākās OECD Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) dati apliecina, ka 2015. gadā ir būtiski pasliktinājušās skolēnu vidējās sekmes zinātnēs un rakstpratībā, salīdzinot ar rādītājiem trīs gadus iepriekš. Šie dati apstiprina

agrākos atklājumus, kuri norāda uz nepieciešamību turpināt un uzlabot centienus paaugstināt formālās izglītības atbilstību un kvalitāti Latvijā. Turklāt pastāv nepieciešamība stiprināt pieaugušo izglītību un nodrošināt vienlīdzīgas iespējas skolēniem un studentiem no ģimenēm ar zemiem ienākumiem visā izglītības ciklā.

Saskaņā ar *PISA* datiem pastāv būtiskas sekmju atšķirības starp lauku reģioniem un pilsētām, un šīs problēmas risināšanai nepieciešama steidzama uzmanība. Latvijai jāpieliek lielākas pūles, lai rastu risinājumu attiecībā uz skolu zemo sniegumu lauku reģionos. Lai to paveiktu, cita starpā, jāstiprina izglītības sistēmas kvalitātes uzraudzība un jāveicina spēcīga skolu pašvērtējumu sistēma (kas Latvijas skolās vēl nav pilnībā iesakņojušies). Tas ir nepieciešams, lai izveidotu pastāvīgas pilnveidošanās kultūru ar

Darba ņēmējiem ar zemu izglītības līmeni ir īpaši liels prasmju trūkums

To strādājošo īpatsvars, kuri ziņoja par prasmju trūkumu, 2014

Avots. OECD aprēķini, pamatojoties uz Eiropas prasmju un nodarbinātības pētījumu, 2014, Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (Cedefop).

mērķi uzlabot mācīšanās rezultātus visiem Latvijas skolu sistēmas skolēniem.

Pēdējos gados Latvija ir centusies risināt dažas no šīm problēmām. Cita starpā, ir veikta plaša profesionālās izglītības (PIA) sistēmas reforma ar mērķi uzlabot tās pievilcību, kvalitāti un piemērotību darba tirgum, iesaistot šajā procesā arī sociālos partnerus. Valsts ir panākusi uzlabojumus attiecībā uz augstākās izglītības sistēmas kapacitātes pielāgošanu, cita starpā, demogrāfiskajām izmaiņām, fiskālajai situācijai un darba tirgus prasībām, īstenojot jaunas finansēšanas un kvalitātes nodrošināšanas sistēmas.

Kādēļ Latvijai tas ir svarīgi?

Produktivitāte un inovācijas nākotnē būs aizvien svarīgāki ekonomiskās izaugsmes stūrakmeņi. Labāk integrējot Latvijas ekonomiku globālajā vērtību veidošanas ķēdēs, jo īpaši nozarēs ar strauju tehnoloģisko progresu un augstu inovāciju intensitāti, pavērsies iespējas uzlabot ekonomisko izaugsmi. Tomēr ar integrēšanu vien ir par maz. Lai gan pastāv skaidri noteikta saikne starp prasmēm un produktivitāti, visām valstīm rodas grūtības definēt, kādas prasmes vai prasmju kombinācijās ir vissvarīgākās inovācijai un iekļaujošai izaugsmei.

Ekonomisko un demogrāfisko izmaiņu kontekstā Latvijai ir jārisina prasmju trūkuma un neatbilstības problēmas, ja tā vēlas pakāpties uz augšu vērtību veidošanas ķēdēs. Kvalitatīvas formālās izglītības pieejamības uzlabošana, mūžizglītības iespēju paplašināšana un valsts inovācijas spēju pilnveidošana ir būtiski aspekti Latvijas ekonomiskās attīstības un iekļaujošās izaugsmes nodrošināšanai.

Papildinformācija

OECD (2017), *OECD Economic Surveys: Latvia*, OECD Publishing, Paris. <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-latvia.htm>

OECD (2017), *Education Policy Outlook – Latvia*, OECD Publishing, Paris. <http://www.oecd.org/edu/Education-Policy-Outlook-Country-Profile-Latvia.pdf>

OECD (2016), *Education in Latvia*, Reviews of National Policies for Education, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264250628-en>

Kas politikas veidotājiem būtu jādara?

- ▶ Jānodrošina vienlīdzīgas mācīšanās iespējas nelabvēlīgākā situācijā esošajiem skolēniem un studentiem visā izglītības ciklā, tostarp, nodrošinot lielākas dotācijas skolēniem ar zemākiem ienākumiem, kuri apmeklē profesionālās izglītības kā arī augstākās izglītības iestādes.
- ▶ Jāturpina un, ja iespējams, jāpaātrina PIA sistēmas reforma, attīstot modulārās programmas, profesionālās kvalifikācijas eksāmenus un profesionālos standartus.
- ▶ Jāveicina pieaugušo izglītības nodrošināšana PIA skolās, tostarp, ieviešot stimulus un juridiski saistošas prasības PIA skolās piedāvāt pieaugušo izglītības programmas, kā tas jau tika panākts attiecībā uz profesionālās izglītības un kompetences centriem.
- ▶ Jāsamazina darba tirgus pārbaudes un valodas zināšanu prasības augsti kvalificētiem imigrantiem.
- ▶ Izstrādāt saskaņotu izvērtēšanas sistēmu uz pierādījumiem balstītai izglītības politikai un praksei.
- ▶ Jāstiprina skolu pašvērtējumu sistēma ar mērķi veidot pastāvīgas pilnveidošanās kultūru visā Latvijas skolu sistēmā.